

Gilbert Achcar: Syrien: militarisering, militär intervention och bristen på strategi

[Artikel som publicerades på Al Akhbar English, 18 november 2011.]

Jag fick möjlighet att vara med på det möte som den syriska oppositionen höll nära Stockholm i Sverige den 8-9 oktober. Ett antal manliga och kvinnliga aktivister som verkar i Syrien och utomlands samlades tillsammans med framstående personer ur den Syriska samordningskommittén (SNC – som hade kommit från Syrien för detta möte) i närvaro av den mest ledande medlemmen i det Syriska nationella rådet – dess ordförande Burhan Ghalioun.

Konferensens organisatörer hade bjudit in mig för att tala angående frågan om en utländsk militär intervention i det nuvarande läget i Syrien. Mitt tal väckte intresse och jag ombads skriva ner det (jag hade hållit det muntligen bara utifrån ett antal punkter). Jag lovade att göra det, men ett fullpackat schema hindrade mig fram till nu från att uppfylla detta löfte.

Så kom de senaste dagarnas ström av händelser på den syriska scenen, och ett höjt tonläge i diskussionen om en militär intervention och militarisering av krisen, som var ämnena för mitt tal i Sverige. Denna utveckling tvingade mig att uppfylla mitt löfte innan det blir för sent. Jag ska därför här utveckla de uppfattningar jag uttryckte i Sverige, och uppdatera dem med kommentarer om den senaste utvecklingen i frågan.

Mitt tal under oktoberkonferensen föregicks av att en av deltagarna riktade en fråga till Burhan Ghalioun om hans, eller SNC:s, uppfattning om önskemålen om en militär intervention i Syrien. Ghalioun svarade att frågan inte diskuteras för närvarande eftersom det för tillfället inte finns något land som vill ingripa militärt i Syrien, och att ”vi när vi ställs inför en sådan vilja kommer att anta en lämplig ståndpunkt”.

Jag inledde mitt tal med att betona att oppositionen i Syrien måste slå fast en klar uppfattning i frågan om utländsk militär intervention, eftersom det är uppenbart att dess ståndpunkt har ett stort inflytande på huruvida en intervention kan äga rum eller ej. Den ovilja till direkt intervention som vi idag ser hos en del av staterna i väst och de regionala staterna kan ändra sig imorgon om önskemålen om intervention skulle öka från den syriska oppositionen.

Det var det libyska Nationella rådets begäran om en internationell militär intervention i början av mars som beredde vägen för en liknande begäran från Arabförbundet och den efterföljande resolutionen från FN:s säkerhetsråd. Om den libyska oppositionen hade gått mot all sorts militär intervention (istället för att som den gjorde bara gå mot intervention på marken och kräva flygunderstöd) så hade inte Arabförbundet begärt någon intervention och inte heller hade FN sanktionerat sådana aktioner.

Libyen och priset för en utländsk militär intervention

I mitt tal dröjde jag vid lärdomarna av erfarenheterna från Libyen, i egenskap av att ha deltagit under diskussionerna om dem. Precis som majoriteten av den arabiska allmänheten hade jag uttryckt min förståelse för det faktum att de libyska rebellerna tvingades vädja om utländskt stöd för att undvika den massaker i stor skala som kunde ha skett om Gaddafis trupper hade lyckats storma revoltens fästen i Benghazi, Misrata och på andra ställen, i och med att rebellerna vid den tidpunkten saknade militära medel för att slå tillbaka ett sådant angrepp.

Vi gav Gaddafi hela skulden för att ha skapat förutsättningarna för en utländsk intervention, men varnade samtidigt de libyska rebellerna för alla illusioner angående de syften som västländerna

hade, som till synes intervenerade å rebellernas vägnar. Den utländska militära interventionen i Libyen fick i själva verket ett högt pris som kan sammanfattas så här:

- Det direkta politiska priset för den utländska interventionen var att den gjorde det möjligt för Gaddafi att göra anspråk på att han på något sätt företrädde landets suveränitet och stämpla rebellerna som västimperialistiska agenter.
- Ett mer allvarligt politiskt pris blev att länderna som intervenerade försökte kapa beslutsfattandet från de libyska rebellerna. De nöjde sig inte med att hindra angreppet mot upprorets fästen och förhindra Gaddafi från att använda sitt flygvapen. De gick mycket längre och krossade det libyska flygvapnet (västlänterna, i synnerhet Frankrike och Storbritannien, ser ivrigt fram mot att sälja vapen till Libyen efter Gaddafi) och en betydande del av Libyens infrastruktur och officiella byggnader (västlänterna och Turkiet började tävla om återuppbyggnaden av Libyen redan innan Gaddafis regim hade fallit). Västmakterna vägrade förse de libyska rebellerna med de vapen som de enträget och ihärdigt krävde för att kunna befria sitt land utan en direkt utländsk intervention. Vapen levererades (av Qatar och Frankrike) först under stridernas slutskeden. Detta begränsade inflöde av vapen skyndade på Gaddafiregimens fall efter ett långdraget militärt dödläge.
- Västmakternas mål var att tränga sig på som en av de viktigaste deltagarna i kriget mot Gaddafiregimen, så att de skulle kunna styra det. De ville rita en vägkarta för Libyen efter Gaddafi och inrättade till och med en internationell kommitté för detta ändamål. Under en period försökte de nå en överenskommelse med Gaddafis familj bakom ryggen på det libyska Nationella rådet. Som ett resultat av det bestämdes Libyens öde mer i Washington, London, Paris och Doha än i Libyen själv före Tripolis befrielse. Förvisso var, precis som vi förväntade oss, västlänternas strävan att kontrollera situationen i Libyen efter Gaddafi ytterst illusorisk. Men den följdes av ett utbrett kaos i Libyen idag, och det förvärras av den utländska inblandningen, vare sig den är västlig eller regional.

Syrien: mellan Libyen och Egypten

Och ändå är det nuvarande intrycket att den utländska interventionen förhindrade att det libyska upproret krossades, vilket om det hade ägt rum hade avslutat den revolutionära processen i hela arabregionen. Interventionen gjorde det möjligt för de libyska rebellerna att befria sitt land ur den brutala diktatorns grepp till en kostnad som förbleknar i jämförelse med det pris som irakierna fick betala för befrielsen från Saddam Husseins tyranniska regim med hjälp av en utländsk invasion. Ockupationen av Irak håller äntligen på att ta slut efter åtta eländiga år, under vars lopp landet har nått en bottennivå och har fått betala ett orimligt pris i mänskliga och materiella kostnader, bara för att nu stå inför en oklar och hotfull framtid.

Resultatet av denna skillnad mellan Libyen och Irak är att medan det sistnämnda exemplet var helt motbjudande i syriernas ögon, så har det libyska exemplet givit många en önskan att efterlikna det. Det återspeglas i en ökande efterfrågan på utländsk militär intervention efter Tripolis befrielse, i sådan grad att mobiliseringarna den 28 oktober kallades "fredag för flygförbudszon".

Men de som tänker sig att det libyska scenariot ska kunna återupprepas i Syrien gör ett allvarligt misstag. Oppositionen i Syrien måste vara medveten om att priset för att gå med på en direkt militär intervention (till skillnad från en indirekt intervention som att tillhandahålla vapen) kommer att bli mycket högre i Syrien än i fallet Libyen, och det av flera orsaker, varav de viktigaste kan sammanfattas på följande sätt:

Den militära situationen i Syrien skiljer sig avsevärt från den som fanns i Libyen. Det sistnämnda landet karakteriseras av städer som åtskiljs av ofta enorma områden av närmast ökenlandskap.

Under dessa omständigheter blev flygstridskrafterna avgörande, i synnerhet som de områden som kontrollerades av de libyska rebellerna nästan helt saknade regimanhängare. Således tillgrep regimen flygstridskrafter under sin kontrarevolutionära offensiv, och det utländska flygunderstödet blev därmed ytterst effektivt för att skydda rebellernas områden och begränsa regimen truppörelser utanför bebodda områden, och allt detta till relativt begränsade kostnader i civila liv. I motsats till detta är Syrien mycket mer tätbefolkat än Libyen, och den blandning som finns av motståndare och anhängare till regimen hindrar den syriska regimen från att använda flygangrepp i någon större utsträckning. Därför kommer en flygförbudszon över Syrien antingen att vara till mycket begränsad hjälp om den förblir en flygförbudszon i ordets egentliga mening, eller så kommer den att få förödande konsekvenser med död och ödeläggelse om den tar formen av ett flygangrepp på bred front mot regimen, som det blev i Libyen. Eftersom den syriska arméns försvarsförmåga är mycket större än Gaddafitruppens, skulle striderna bli mycket mer omfattande och intensiva i Syrien, för att inte tala om att den syriska regimen inte är lika isolerad som Gaddafis, och att en utländsk militär intervention i Syrien därmed skulle sätta eld på hela regionen som inte är något annat än en rad krutdurkar.

Dessutom står ingen stad i Syrien inför samma fara för en omfattande massaker på samma sätt som Benghazi gjorde, eller ens ett öde som liknar den syriska staden Hama 1982, då Assads regim lyckades isolera den från resten av landet.

Det syriska upproret styrka är att det har fått en mycket stor utbredning, och att rebellerna inte gjorde misstaget att ta till vapen, som i så fall skulle ha försvagat det folkliga upprorets slagkraft och gjort det lättare för regimen att slå ner det.

Hittills har de syriska rebellerna litat till kampformer som kvällsprotester och fredagsdemonstrationer (inte av religiösa skäl, utan för att fredagar är officiell ledighet och det är svårt för regimen att förhindra sammankomster i moskéerna), så att de flesta deltagare inte lämnas oskyddade. Denna sorts gerillaliknande demonstrationer är en lämplig metod när ett folkligt uppror ställs inför ett brutalt förtryck av en överlägsen militär styrka.

Till skillnad från Gaddafis parodi till regim, som för flera år sedan övergick till att upprätta ett starkt ekonomiskt, säkerhetspolitiskt och underrättelsemässigt samarbete med västländerna, så utgör den syriska regimen i USA:s ögon fortfarande ett hinder för dess planer för regionen, eftersom den är allierad med Iran och Hizbollah och stöder ett antal palestinska politiska krafter som är mot en USA-ledd kapitulation.

Att tillstå denna verklighet antyder inte på något sätt att man därmed måste avstå från att stöda folkets krav på demokrati och mänskliga rättigheter, oavsett om det är i Syrien eller Iran. Men man måste ta hänsyn till den på samma sätt som den iranska oppositionen, som fullständigt avvisar utländsk militär intervention i landets angelägenheter och försvarar sitt lands rättighet att utveckla kärnkraft trots de israeliska och amerikanska hoten som försöker hindra dem från det genom att påstå att Iran utvecklar kärnvapen.

Den syriska oppositionen kritiserar med rätta regimen för dess opportunistiska, och pekar på hur den ingrep i Libanon 1976 mot det palestinska motståndet och den libanesiska nationella rörelsen, och att den anslöt sig till den USA-ledda koalitionen under kriget mot Irak 1991. De som kritiserar den syriska regimen dubbelspel i fråga om den nationella saken får inte stöda dess påstående att den för närvarande bekämpar västmakternas "agenter" genom att begära militär intervention från just dessa västmakter. Den nationella oppositionen får inte låta regeringen överträffa den i försvaret av den nationella saken, och den måste inse att eftersom Syrien delvis är ockuperat av Israel med stöd av västländerna kan den inte söka hjälp från Syriens fiender och förtryckare. Om dessa stater skulle ingripa så skulle de säkert försöka försvaga Syrien strategiskt precis som de försvagade Irak.

Att störta en regim, oavsett vilken sorts regim, är ett strategiskt mål där medlen skiljer sig mellan

olika fall och länder. Strategin beror på sammansättningen hos den regim som revolutionärerna försöker störta.

Låt oss till exempel betrakta skillnaden mellan fallen Egypten och Libyen. I Egypten var och är fortfarande armén som institution regimens ryggrad. Mubaraks makt härrörde från och stödde sig på armén, men han ”ägde” den inte. Det gjorde att det folkliga upproret var angeläget om att hålla armén neutral för att kunna störta diktatorn. Denna strategi lyckades, men den befrämjade illusioner bland massorna att armén som institution och dess höjdare skulle kunna vara folkets osjälviska tjänare. Istället för att finlipa folkets och soldaternas kritiska medvetenhet och varna dem för att arméns höjdare skulle försöka behålla sina privilegier och kontroll över staten, så bidrog faktiskt oppositionens viktigaste krafter till att sprida illusioner bland massorna. Resultatet är att den egyptiska revolutionen fortfarande är ofullständig. I själva verket finns det lika stor kontinuitet som förändring i den egyptiska regimen, om faktiskt inte mer.

I Libyen å andra sidan, hade Gaddafi upplöst den militära institutionen och omvandlat den till brigader som var knutna till honom som person med hjälp av stam-, familje- och ekonomiska band. Således gick det inte att lita på militärens neutralitet, och än mindre dra den till revolutionens sida. Istället var det oundvikligt att man bara kunde störta den libyska regimen genom att besegra dess väpnade styrkor, med andra ord med hjälp av ett krig. I och med att de militära styrkeförhållandena mellan Gaddafis styrkor och de praktiskt taget oöväpnade rebellerna var överväldigande, var det oundvikligt att en yttre faktor måste tas med i ekvationen, antingen genom att beväpna upproret (det bästa scenariot) eller genom att delta direkt i kriget mellan rebellerna och regimen antingen genom att ockupera landet (det sämsta scenariot) eller genom att bomba på avstånd utan invasion, så som det skedde i Libyen. Resultatet är att förändringen i Libyen är mycket mer djupgående än i Egypten eftersom Gaddafiregimens institutioner helt har fallit samman. I dag är Libyen ett land utan stat, det vill säga utan en apparat som har monopol på väpnade styrkor, och ingen vet när en stat kommer att byggas upp på nytt, eller hur den kommer att se ut.

Men var passar Syrien in i denna strategiska ekvation? Det hamnar faktiskt någonstans mitt emellan Egypten och Libyen. Precis som i Libyen har regimen i Syrien omgett sig med specialstyrkor som är knutna till den via familjen, religiösa band och privilegier. Dessa måste besegras för att regimen ska falla. I detta avseende hade befälhavaren för den Syriska fria armén, överste Riyad al-Asad, rätt när han sa till *Al-Sharq Al-Awsat* (5 november 2011) att ”de som tror att den syriska regimen kommer att falla fredligt drömmer”.

Men genom att Israel ockuperar en del av dess territorium har Syrien, till skillnad från Libyen, också en reguljär armé som är grundad på allmän värnplikt för unga män, och vars soldater och lägre officerare återspeglar sammansättningen hos det syriska folket, varifrån detta manskap härrör. Därför måste en av kärnpunkterna i den syriska revolutionära strategin vara att vinna över den syriska arméns manskap till revolutionens sida.

Arméns roll i oppositionens strategi

Om det syriska upproret hade letts av ett ledarskap med ett strategiskt tänkesätt (och här ser vi ”Facebookrevolutionernas” begränsningar) så skulle det ha försökt utvidga oppositionens kontakter inom armén och samtidigt betonat att soldaterna inte skulle hoppa av individuellt eller i små grupper utan istället i största möjliga antal. Utan ledarskap och utan någon strategi har soldater och officerare börjat hoppa av själva på ett oorganiserat sätt. Avhoppet har ökat de senaste två månaderna och de fortsätter att öka. Dessa avhopp har förvirrat den politiska oppositionen, och en del har kritiserat avhopparna för att de hotar att avleda upproret från dess fredliga väg medan andra har hyllat avhopparna samtidigt som de uppmanat dem att inte vända sina vapen mot regimen. Det sistnämnda är ett självmordsförslag som de avhoppade soldaterna gör rätt i att hänskratta åt.

Den strategiska uppgiften att vinna över de syriska soldaterna till revolutionens sida borde inte stå i motsättning till de folkliga demonstrationerna och deras icke-våldskaraktär. Även här kombinerar fallet Syrien element från de egyptiska och libyska erfarenheterna, det vill säga fredliga massdemonstrationer jämsides med militära sammandrabbningar. De folkliga demonstrationernas icke-våldskaraktär var och är fortfarande en grundläggande del av rörelsens styrka och av dess masskaraktär, inklusive deltagande av kvinnor. Denna styrka är i sig själv en avgörande faktor för att sporra soldaterna att göra uppror mot regimen.

Det största strategiska problemet i Syrien är således hur man ska kombinera de fredliga massmobiliseringarna med en utvidgning av oppositionen inom militären, förutom vilken regimen styrkor aldrig kommer att besegras och utan vilken den aldrig kommer att falla. Det vill säga om man inte räknar med att en del av de högsta officerarna från regimen översta skikt träder in och tvingar den härskande familjen att fly från landet till Iran. Om det skulle hända så skulle Syrien hamna i ett läge liknande Egyptens, där ett stycke ramlade bort från pyramidens topp men utan att den helt och hållet rasade samman.

Vad gäller en direkt militär intervention i Syrien, antingen i form av en invasion eller begränsad till en bombning på håll, så skulle det sätta stopp för avhoppen från den syriska armén och samla dess led i en sammandrabbning som skulle övertyga soldaterna om det som regimen har hävdat ända sedan upproret startade, det vill säga att den står inför en "utländsk konspiration" som vill lägga under sig Syrien. Ledaren för Syriska fria armén, Riyad al-Asads begäran (i den tidigare citerade intervjun) om en internationell intervention för att "tillämpa en flygförbudszon eller båtförbudszon i Syrien" och skapa en "säker zon i norra Syrien som den Syriska fria armén kan administrera" är i bästa fall ännu ett bevis på bristande strategisk klarsyn inom det syriska upprorets ledning. Det är också ett resultat av den blandning av kortsynthet och känslomässiga reaktioner mot regimen ondska som får en del av dess motståndare att hoppas på något som skulle kunna leda till en stor historisk katastrof för Syrien och regionen i sin helhet.

De som vill att det syriska folkets uppror för frihet och demokrati ska segra på ett sätt som gör det möjligt att stärka fosterlandet istället för att undergräva det, måste formulera en ytterst klar ståndpunkt i dessa ödesdigra frågor. Det går inte att helt enkelt bortse från dem i namn av enhet mot regimen, ty kampens och i själva verket hela landets öde hänger på just dessa frågor.

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)